

ГОДИШНИКЪ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТЪ  
ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТЪ  
КНИГА XVIII, 7.  
ANNUAIRE DE L'UNIVERSITÉ DE SOFIA  
FACULTÉ HISTORICO-PHILOLOGIQUE  
TOME XVIII, 7.

---

МАТЕРИЯЛИ

ЗА

**СРЪДНЕВКОВНАТА ИСТОРИЯ**

НА

**БЪЛГАРИЯ**

ОТЪ

**ПЕТЪРЪ НИКОВЪ**

MATÉRIAUX

SUR

**L'HISTOIRE BULGARE**

DU

**MOYEN ÂGE**

PAR

**PIERRE NIKOV**



**СОФИЯ 1922**

Материялитѣ за написване родната ни история сж прѣснати изъ четиритѣ краища на свѣта. Много отъ тѣхъ чакатъ тепърва при по-усилена дѣйность да бждатъ издирени, открити и извадени на бѣль свѣтъ; други, посочени вече въ нѣкои съчинения или пѣкъ отдавна извѣстни на западъ, оставатъ още у насъ съвсѣмъ неизвѣстни или же въ мъгливата извѣстность на нѣкой далечень африкански оазисъ; най-подиръ множеството отъ ония важни паметници и извори, които даватъ основата за градене нашата история и които си въображаваме, че познаваме, и тѣ сж въ висока степенъ непозната земя, именно защото сж недостжпни или мжчно достжпни за насъ, поради рѣдкость или пълна липса на изданиято имъ. Българскиятъ историкъ често много мжчно може да се добере до тѣхъ или пѣкъ е въ пълна невъзможность да постигне това; а мжчнотиитѣ и неудобствата убиватъ охота, интересъ и ревность къмъ работата, особно у младитѣ работници. У насъ има сравнително нарѣдко исторически извори, които сж удостоени съ българско издание, направено съ огледъ на нашитѣ нужди и интереси, което да прави извора удобно и леснодостжпенъ. Въ срѣдневѣковната ни история, гдѣто трѣбва да цари най-строга акрибология, този недостатъкъ се чувствува найсилно и болѣзнено. Ползуваме се най-много отъ чужди издания, които по нѣкой пжтъ съвсѣмъ ги нѣма и не могатъ да се доставятъ у насъ. И днесъ още се случаватъ, наши учени, подъ натиска на това положение, да цитиратъ извори по вторични съчинения, докато истинската вода се точи само непосредствено отъ извора.

Най-голѣмата прѣчка, която срѣща днесъ на практика нашиятъ историографъ, е именно тази, че изворотѣ сж тѣй много прѣснати, неиздирени и разпилѣни на вси страни въ чужди рѣдки издания или сж още неиздадени, че твърдѣ често му е

невъзможно да се сдобие съ всички, и неговата мисъл свободно да борави съ тѣхъ. Това е днесъ най-главната спънка за правилното развитие на българската историография. Какъ по-другояче би изглеждала нашата отечествена история, ако извѣстнитѣ вече извори за нея биха били удобно достъпни на нашия историографъ въ хубави наши критични издания; колко стари и безпрѣдметни схващания биха изчезнали, колко нови мисли и нови страници биха се написали! Всичко това сочи на единъ основенъ недостатъкъ въ най-новата българска историография и показва, гдѣ трѣбва нашитѣ историци прѣдимно да насочатъ своята дѣйность. Това, което нуждата у насъ налага, ни поучава впрочемъ и развитието на модерната европейска историческа наука, която навсѣкъждѣ въ по-напрѣдналитѣ западни страни е минала неизбѣжно прѣзъ този етапъ, за да може свободно да се развие по-нататкъ и да достигне едно по-високо стъпало. Усилията трѣбва, слѣдователно, да бждатъ насочени прѣди всичко къмъ това, да издирятъ, събератъ и приготвятъ въ критични издания изворния материялъ за нашата история, да го направятъ достъпенъ не само за единъ тѣсенъ, но и за единъ по-широкъ ученъ кръгъ, да го понашатъ. Само така ще стане възможна пълната и всестранна разработка и написването на българската история. У насъ е назрѣлъ вече въпросътъ и крайно врѣме е вече да се заработи за по-скорошното създаване на единъ „Български исторически институтъ“, който да подеме, засили, систематизира, и главно, да организира работата въ това направление, като постави начало и на една голѣма сбирка исторически материяли за България.

Докато обаче се постигне това, налага се на всѣки единъ работникъ въ областта на българската история систематически да работи и принася за постепеното прѣодоляване на тази най-голѣма днесъ задача — да издирва, събира и издава паметницитѣ на българската история.

Тукъ ние прѣдлагаме на вниманието на читателя редица паметници за българската история, именно отъ второто българско царство, които сж взети отъ VI томъ на голѣмата сбирка „*Analecta sacra et classica*“ на кардиналъ Питра, съдържащъ кореспонденцията и други документи, свързани съ името и дѣйността на извѣстния Охридски архиепископъ Димитрий

Хоматианъ.<sup>1</sup> И на друго мѣсто<sup>2</sup> имахме вече случай да изтъкнемъ и покажемъ на дѣло голѣмото значение на тази сбирка за българската история, особно за вжтрѣшната културна история на българо-македонскитѣ земи, чрѣзь отпечатване и коментирание на три документи отъ нея. Тукъ ние прилагаме още нѣкои паметници, които изписахме отъ казаната сбирка прѣди години въ Виена, прѣзь врѣме на студентството си. Дължимъ обаче да отбѣлѣжимъ, че съвсѣмъ не трѣбва да се мисли, какво съ това се изчерпва значението на тази сбирка за българската история.

Сбирката на Питра е една отъ най-извѣстнитѣ и твърдѣ нови сбирки, но въпрѣки това, при всички усилия на нашитѣ заинтересовани кръгове, тя не е могла до днесъ да бѣде намѣрена и доставена у насъ, защото е изчерпана. Така е забраненъ за българския историкъ входътъ въ това съкровище на българската история. И не трѣбва при това положение да се вижда чудно, че богатствата, които се криятъ тамъ, оставатъ недостъпни и неизползувани за българската история. И това не е нито първи, нито единственъ случай; той е правилото въ българската историография и характеризира добрѣ положението, въ което се намира тя днесъ, и наложителността на изтъкнатата по-горѣ задача.

Слѣдващитѣ тукъ единадесетъ документи сж прѣдадени точно споредъ изданието на Питра, безъ никакви измѣнения, съ тази само разлика, че въ повечето случаи сж дадени само ония части, които засѣгатъ нашата история, като при това честитѣ грѣшки въ текста сж посочени и поправени подѣ линия. Документитѣ, за жалость, сж безъ дата.

За улеснение на читателя тукъ ще приведемъ накратко съдържанието на печатанитѣ по-долу документи.

№ 1. — Рѣшение на синода при Охридската архиепископия по тѣжбата на Никифоръ Куналь отъ Верея, който билъ жененъ за втори пѣтъ съ Елена, дъщерята на починалия началникъ на Верея Георги Пакурионъ, прѣди тази крѣпость да мине подѣ българска власть. Прѣселени нещастно прѣзь врѣме

---

<sup>1</sup> *Analecta sacra et classica spicilegio solesmensi parata*. Edidit Johannes Baptista Cardinalis Pitra. I. VI. Iuris ecclesiastici graecorum selecta paralipomena Parisiis et Romae. 1891.

<sup>2</sup> Списание на Бѣлг. Акад. на наукитѣ. Кн. XX. 1911.

на българското владичество въ областъта на Дунава и така лишени отъ своитѣ имоти, присвоени отъ друго, иска да му се повърнатъ сега.

№2. — Синодно рѣшение на Охридската църква по тжжбата на Болеслава, дъщеря на Кандида, изложена прѣдъ сжда отъ брата ѝ, високоблагородния царски ипотагата г. Куманъ. Слѣдъ дълго съжителство Болеславъ, мжжътъ на Болеслава, умрѣлъ въ врѣме на въстанието на българитѣ, убитъ именно отъ тѣхъ. „Поради това (въстанието) туземцитѣ били лишени отъ собственото отечество, т. е. колкото отъ тѣхъ не постигна злото на робството, между тѣхъ и Болеслава напуснала бащината си земя и се прѣселила съ брата си въ Веря. Когато българската власть заела ромейскитѣ страни и станала по-снизходителна къмъ работитѣ, Мирослава, сестрата на мжжа ѝ, продала  $\frac{1}{3}$  часть отъ имота на послѣдния. Когато Болеслава се завърнала слѣдъ врѣме въ отечеството си и намѣрила тази продажба, протестирала прѣдъ българския управителъ, поради засѣгането на зестрата ѝ, унищожила продажбата и получила продадената часть, която владѣе и до днесъ“. Сега обаче се дигатъ купувачътъ и едни нейни роднини и оспорватъ правото ѝ на владѣние, затова тя се тжжи.

№ 3. — Прѣосвещений Скопски епископъ прѣпраща на архиепископския сждъ долното дѣло, като прилага и слѣдната царска заповѣдъ: „Прѣосвещений Скопски Епископе, разгледай и рѣши справедливо спора между нашия човѣкъ Литовой и тѣщата на Хриза, обяви това чрѣзъ записка, изпрати ми я и изпълни нашата заповѣдъ. Мѣсець априль, индиктъ 8-и. Писано отъ божествената Комнинска ржка на Теодора Дука“.

Явили се прѣдъ сжда и двѣтѣ страни. Литовой подига искъ върху зестрата и имота на сестра си Елена, умрѣла бездѣтна въ врѣме на неговото и на брата му Милю малолѣтство и ограбени и присвоени отъ тогавашнитѣ управници въ скопската тема Иоанъ Тихомиръ и Басиликъ Константинъ.

Синътъ на началника Иоанъ Тихомиръ, монахъ Теодоритъ, се противопоставилъ, понеже имотитѣ минали вече върху синоветѣ и дори внуцитѣ на сжщия, имало е, слѣдователно, просрочка на законното врѣме. Литовой прѣдставилъ редъ официални документи: 1. Брачния договоръ на своитѣ родители. 2. Свидѣтелство за движими и недвижими имоти, дадени въ зестра на сестра му. Отъ издаването на първия документъ

изминали 53 години, а на втория 52 години. 3. Записка от покойния скопски дукъ севастъ Константинъ Аспиетъ Комнинъ. — Отъ тази записка до днесъ изтекли 27 години. 4. Друго едно рѣшение на гражданскитѣ сѣдии по сѣщия този въпросъ, издадено по негова промба въ врѣме на приснопамятния царь Алексий Ангель Комнинъ.

Документитѣ доказали, че Литовой не е просрочилъ 30 години, що се даватъ отъ закона на сирацитѣ слѣдъ тѣхното възмъжаване (25 год. възраст) да потърсятъ своето право. Освѣнъ това, поради политическия смуть на работитѣ, който продължилъ дълго, Литовой нѣмалъ възможность да подига искъ, „понеже владѣтелитѣ били варвари, които не знаели ромейскитѣ закони и чиято догма била, на заведенитѣ въ ромейско врѣме дѣла да не се дава ходъ, а да останатъ владѣнията неизмѣнни, както сѣ били намѣрени. Българската варварска власть, като възприела властта на ромейтѣ, принудила заинтересованитѣ лица противъ волята имъ да мълчатъ“.

Сѣда присѣжда въ полза на тѣжителя Литовой. Просрочката се явява невалидна, защото българското варварско владичество попрѣчило на тѣжителя да заведе наврѣме искъ.

№ 4. — Писмо до Скопския епископъ върху промбата на свещеника Драгомиръ отъ село Рѣхово (Скопско), който — обвиненъ въ съучастие въ едно убийство, но бидейки неповиненъ и прѣдставяйки за това записка отъ севастъ Примбъ, която излага хода на случката и наложеного му отъ епископа наказание, — моли да бѣде освободенъ отъ наказанието.

№ 5. — Мануилъ, синъ на дякона Леонъ отъ Верея, подига искъ противъ братовчеда си Теодоръ Свинилъ за едно лозе, завѣщано отъ баща му и незаконно присвоено отъ послѣдния, и противъ Панайотъ за една присвоена отъ сѣщия градина, и казва за послѣдния въпросъ между другото, че Панайотъ прѣдставилъ записка отъ единъ българинъ прѣдстоятель на Вереиската епископия въ врѣме на Драгувитийското владичество (*τοϋραννίδος*), която излага, какво е казалъ по въпроса Панайотъ. Моли да се рѣши дали се приема записката на българитѣ.

Синодалното рѣшение гласи между прочемъ: По-новитѣ постановления отмѣнятъ по-прѣдишнитѣ, сѣщо и забѣлѣжката на българитѣ. Българитѣ не зачитатъ ромейскитѣ закони, а волята имъ е законъ.

№ 6. — Служащият въ манастира Св. Богородица въ Кятново (*ἐν Κτεατόβη*) монахъ Герасимъ, произхождащъ отъ Горни Пологъ, завежда дѣло противъ свещеникъ Добри, живущъ въ с. Ваница. Иска отъ него едно мѣсто на своя тѣсть свещеникъ Мосхо, което прѣдшественикътъ на Добри, свещ. Дражо, управляващъ (*ἐξάρχων*) това село, ползувайки се отъ властѣта, му отнелъ, послѣ по сѣдебенъ редъ пакъ му повърналъ, но повторно му го отнелъ въ врѣмето, когато Драгувитийската власть обхванала и областѣта на Горни Пологъ. Сега, когато работитѣ се повърнали въ старото си положение, той иска да му се повърне отнетата земя.

№ 7. — Димитрий Хоматиянъ до Цариградския патриархъ Германъ. Защищава се противъ неговитѣ укори за извършената отъ него коронация на тогавашния епирски деспотъ Теодоръ Дука Ангелъ.

№ 8. — Севасть Лъвъ Мосхопулъ иска отъ духовния сждъ да бжде разторгнатъ брака му съ дъщерята на починалия севасть Стефанъ Гавра, защото е билъ свързанъ въ мжчно врѣме и подъ насилието на тогавашния владѣтель на тукашнитѣ мѣста, почившия Стрѣзь (*Στρεάζον*), и при малолѣтство на момата. Удовлетворява се иска му, въпрѣки защитата на жена му отъ виднитѣ лица Вуругъ Василь, Мануиль Дешко, Гавра Григорий и Верота. Разторгва се бракътъ.

№ 9. — Отговоръ на Охридския архиепископъ Димитрий Хоматиянъ до Драчкия митрополитъ Константинъ Кавасила за църковнитѣ чинове и офикии и за тѣхния иерархически редъ.

№ 10. — Сжщо за архидяконския офикий.

№ 11. — Отговоръ на Димитрия Хоматиянъ върху писмото на сръбския кралъ Стефанъ Радославъ (1228—1234), съдържаше редъ питания по разни въпроси.

Слѣдватъ самитѣ документи.